

Lagrådsremiss

Vissa kommunaldemokratiska frågor

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 15 november 2001

Britta Lejon

Barbro Rosensvärd
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås ändringar i kommunallagen (1991:900) och skollagen (1985:1100). Ändringarna innebär att allmänheten skall ha möjlighet till insyn, dels i privatägda företag som bedriver kommunal verksamhet på entreprenad och dels i verksamheten i fristående skolor. Vidare lämnas förslag som syftar till att stärka fullmäktiges inflytande över principiellt viktiga beslut i helägda kommunala aktiebolag och kommunala stiftelser, samt förbättra förtroendevaldas möjlighet till ledighet från sina anställningar.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	3
2	Lagtext.....	4
2.1	Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900) ..	4
2.2	Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	7
3	Ärendet och dess beredning	8
4	Allmänna utgångspunkter.....	8
4.1	Kommunala driftformer.....	8
4.1.1	Kommunala företag	8
4.1.2	Kommunala entreprenader	9
4.2	Medborgerlig insyn i offentligt finansierad verksamhet.....	9
4.2.1	Insyn i kommunal verksamhet som överlämnats till annan.....	9
4.2.2	Insyn i fristående skolor	9
4.3	Fullmäktiges möjlighet till inflytande i helägda kommunala företag	10
4.4	Förtroendevaldas arbetsvillkor	10
4.4.1	Förtroendevalda med oregelbundna arbetstider	10
4.4.2	Vissa uppdrag i kommunala företag.....	11
5	Utökade möjligheter till medborgerlig insyn	11
5.1	Allmänhetens insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad	11
5.2	Allmänhetens insyn i fristående skolor.....	15
6	Fullmäktige skall ta ställning till vissa beslut i kommunala företag.....	17
7	Åtgärder för att förbättra förtroendevaldas arbetsvillkor	19
7.1	Rätt till ledighet för förtroendevalda med oregelbundna arbetstider.....	19
7.2	Rätt till ledighet för vissa uppdrag i kommunala företag	20
8	Konsekvenser av förslagen.....	21
9	Författningskommentar	22
9.1	Förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1991:900).....	22
9.2	Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100).....	24
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting (SOU 2001:48)	25
Bilaga 2	Kommitténs lagförslag	29
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser (SOU 2001:48).....	37

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i kommunallagen (1991:900),
2. lag om ändring i skollagen (1985:1100).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900)

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunallagen (1991:900)¹

dels att 3 kap. 17 §, 4 kap. 11 § och 6 kap. 7 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 kap. 19 a §, samt närmast före 3 kap. 19 § en ny rubrik av lydelsen ”Kommunala entreprenader”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

17 §

Om en kommun eller ett landsting med stöd av 16 § lämnar över vårderna av en kommunal angelägenhet till ett aktiebolag där kommunen eller landstinget innehar samtliga aktier, skall fullmäktige

1. fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten,

2. utse samtliga styrelseledamöter,

3. se till att fullmäktige får *yttra sig* innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas.

Fullmäktige skall också utse minst en lekmannarevisor i aktiebolag där kommunen eller landstinget direkt eller indirekt innehar samtliga aktier.

Vad som anges i första stycket gäller, när kommunen ensam eller landstinget ensamt bildar en stiftelse för en kommunal angelägenhet. Fullmäktige skall även utse minst en revisor i en sådan stiftelse.

Till lekmannarevisor i aktiebolaget eller revisor i stiftelsen skall fullmäktige utse någon av de revisorer eller revisorsersättare som enligt 9 kap. 1 § valts för granskning av styrelsen och övriga nämnders verksamhet.

Om en kommun eller ett landsting med stöd av 16 § lämnar över vårderna av en kommunal angelägenhet till ett aktiebolag där kommunen eller landstinget innehar samtliga aktier, skall fullmäktige

1. fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten,

2. utse samtliga styrelseledamöter,

3. se till att fullmäktige får *ta ställning* innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas.

¹ Lagen omtryckt 2000:277.

19 a §

Om en kommun eller ett landsting sluter avtal med någon annan än som avses i 17 och 18 §§ om att utföra en kommunal angelägenhet, skall allmänheten genom avtalet tillförsäkras insyn i den verksamhet i vilken angelägenheten utförs.

När omfattningen av allmänhetens insyn bestäms skall hänsyn tas till allmänhetens intresse av hur verksamheten bedrivs, verksamhetens art samt omständigheterna i övrigt.

4 kap.

11 §

Förtroendevalda har rätt till den ledighet från sina anställningar som behövs för *uppdragen*.

Förtroendevalda har rätt till den ledighet från sina anställningar som behövs för *att de skall kunna fullgöra sina uppdrag*.

Detsamma gäller för de styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, lekmanarevisorer och deras suppleanter som utses av fullmäktige i sådana juridiska personer som avses i 3 kap. 17 och 18 §§.

6 kap.

7 §

Nämnderna skall var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

De skall också se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av 3 kap. 16 § har lämnats över till någon annan.

När vården av en kommunal angelägenhet lämnas över till någon annan än som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ skall nämnderna se till att allmänheten tillförsäkras insyn i verksamheten enligt 3 kap. 19 a §.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.
 2. Föreskrifterna i 3 kap. 17 § första stycket 3 skall från och med den 1 juli 2003 tillämpas också på sådana företag till vilka en kommun eller

ett landsting har överlämnat en angelägenhet före denna lags ikraftträdande.

2.2 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 11 § skollagen (1985:1100)¹ skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt proposition Föreslagen lydelse
2001/02:35

15 kap.

11 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för skolhuvudmannen att lämna sådana sakuppgifter om skolverksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning och utvärdering av verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna *en ekonomisk redovisning över verksamheten.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna *sådan information om verksamheten som behövs för att allmänheten skall tillförsäkras insyn i denna.*

Regeringen får vidare meddela föreskrifter om vite för den som inte följer bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i första eller andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 25 november 1999 att ge en parlamentarisk kommitté i uppdrag att föreslå åtgärder som ökar medborgarnas möjligheter till insyn och deltagande i den kommunala demokratin och som stärker den kommunala representativa demokratins funktionssätt och former (dir. 1999:98). Kommittén antog namnet Kommundemokrati-kommittén. Kommittén överlämnade i maj 2001 sitt huvudbetänkande Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting (SOU 2001:48). En sammanfattning av betänkandet – i de delar som nu är aktuella – finns i *bilaga 1*. Kommitténs lagförslag i samma delar finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2001/4387/D).

I lagrådsremissen behandlas förslag om medborgerlig insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad och i fristående skolor, krav på fullmäktiges ställningstagande vad gäller principiellt viktiga beslut som fattas av helägda kommunala aktiebolag och stiftelser, samt förbättrade möjligheter till ledighet för förtroendevalda.

Övriga delar av betänkandet bereds vidare. Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen i december 2001.

4 Allmänna utgångspunkter

4.1 Kommunala driftformer

4.1.1 Kommunala företag

Enligt 3 kap. 16 § kommunallagen (1991:900) får kommuner och landsting efter beslut av fullmäktige lämna över vården av en kommunal angelägenhet, för vars handhavande särskild ordning inte föreskrivits, till ett aktiebolag, ett handelsbolag, en ekonomisk förening, en ideell förening, en stiftelse eller en enskild individ. Vården av en angelägenhet som innefattar myndighetsutövning får dock enligt 11 kap. 6 § regeringsformen överlämnas endast om det finns stöd för det i lag. På det speciallagsreglerade området får vidare en kommunal angelägenhet i princip inte överlåtas till ett särskilt rättssubjekt om det i en författning angetts att ett visst kommunalt organ skall handha den kommunala angelägenheten.

Under senare år har kommunal verksamhet i allt större utsträckning kommit att bedrivas i privaträttsliga former. Vid utgången av år 1999 fanns det 1 079 helägda kommunala företag. Med företag avses aktiebolag, handelsbolag, ekonomisk förening, ideell förening eller stiftelse (jfr 3 kap. 16 § kommunallagen). Inom dessa företag hanteras förhållandevis stora ekonomiska värden. De helägda kommunala företagens omsättning utgjorde år 1999 cirka 17 procent av den kommunala sektorns sammanlagda omsättning.

4.1.2 Kommunala entreprenader

Med kommunal entreprenad avses i lagrådsremissen att en kommun eller ett landsting anlitar ett privatägt företag för en viss uppgift som annars skulle ha utförts i egen regi. Kommunen eller landstinget har således kvar huvudmannskapet för verksamheten. Av 3 kap. 19 § kommunallagen följer att innan en kommun eller ett landsting överlämnar vården av en kommunal angelägenhet till ett privatägt företag skall fullmäktige se till att kommunen respektive landstinget tillförsäkras en möjlighet att kontrollera och följa upp verksamheten.

4.2 Medborgerlig insyn i offentligt finansierad verksamhet

4.2.1 Insyn i kommunal verksamhet som överlämnats till annan

Företag i vilka kommuner och landsting utövar ett rättsligt bestämmande inflytande jämföras med myndigheter när det gäller handlingsoffentligheten. Detta följer av 1 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100). I fråga om delägda företag som inte omfattas av denna bestämmelse gäller enligt 3 kap. 18 § kommunallagen att fullmäktige skall verka för att allmänheten skall ha rätt att ta del av handlingar hos företaget enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen och i sekretesslagen. Detsamma gäller om kommunen eller landstinget tillsammans med någon annan bildar en stiftelse för en kommunal angelägenhet.

Det finns inte några bestämmelser som ger allmänheten en rätt till insyn i privatägda företag som bedriver kommunal verksamhet på entreprenad. Företagen är dock oförhindrade att lämna ut handlingar och uppgifter som inte omfattas av någon lagstadgad tystnadsplikt som gäller för verksamheten. De uppgifter om entreprenören och dennes verksamhet som kommunen eller landstinget begär in för att kontrollera och följa upp verksamheten blir i enlighet med offentlighetsprincipen tillgängliga för allmänheten hos kommunen eller landstinget. Detta dock under förutsättning att uppgifterna inte omfattas av sekretess enligt sekretesslagen.

4.2.2 Insyn i fristående skolor

Med fristående skolor avses skolor som drivs av enskilda fysiska eller juridiska personer. En av Statens skolverk (Skolverket) godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan eller särskolan kan förklaras berättigad till bidrag från elevens hemkommun. Detsamma gäller om en godkänd fristående skola bedriver utbildning som motsvarar förskoleklassen. Fristående skolor vars utbildning motsvarar utbildning i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan kan också förklaras berättigade till bidrag från elevernas hemkommuner.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten om skolan får bidrag av kommunen. Skolorna är vidare skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende

(2 b kap. 8 §, 9 kap. 11 och 13 §§ skollagen, 1985:1100). Allmänheten har dock inte någon lagreglerad rätt till insyn i den verksamhet som bedrivs i fristående skolor.

Regeringen har den 19 oktober 2001 beslutat propositionen 2001/02:35 Fristående skolor. För att öka kontrollen av och den allmänna insynen i hur offentliga medel används föreslås i propositionen att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall få meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna en ekonomisk redovisning över verksamheten.

4.3 Fullmäktiges möjlighet till inflytande i helägda kommunala företag

Fullmäktige skall enligt 3 kap. 9 § kommunallagen besluta i ärenden som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för kommunen eller landstinget. Sådana ärenden kan exempelvis gälla mål och riktlinjer för verksamheten, budget, skatt eller andra viktiga ekonomiska frågor.

Av 3 kap. 17 § kommunallagen framgår att om en kommun eller ett landsting med stöd av 16 § lämnar över vården av en kommunal angelägenhet till ett aktiebolag där kommunen eller landstinget innehar samtliga aktier, skall fullmäktige fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten, utse samtliga styrelseledamöter och se till att få yttra sig innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas. Detta gäller även när kommunen ensam eller landstinget ensamt bildar en stiftelse för en kommunal angelägenhet. Syftet med denna bestämmelse är att tillförsäkra kommunerna och landstingen inflytande och kontroll över dessa juridiska personer.

4.4 Förtroendevaldas arbetsvillkor

4.4.1 Förtroendevalda med oregelbundna arbetstider

Enligt 4 kap. 11 § första stycket kommunallagen har förtroendevalda rätt till den ledighet från sina anställningar som behövs för uppdragen.

Riksdagen beslutade hösten 1993 att ge regeringen till känna att reglerna för de förtroendevaldas rätt till ledighet från sina anställningar borde ses över på lämpligt sätt (bet. 1993/94:KU9, rskr. 1993/94:34). Konstitutionsutskottet anförde att när det gällde frågan om förtroendevalda med skiftarbete var problemet med ledighet olöst och att förarbetena till kommunallagen inte gav besked om hur problemet skulle lösas. Kommunala förnyelsekommittén fick i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka skiftarbetandes möjligheter att åta sig kommunala uppdrag. I sitt slutbetänkande Förnyelse av kommuner och landsting (SOU 1996:169) föreslog kommittén inte någon lagstiftning eftersom den ansåg att problemet mer handlar om att ändra attityder till olika politiska förtroendeuppdrag. Konstitutionsutskottet har senare utgått från att frågan om skiftarbetandes rätt till ledighet kommer att behandlas av Kommundemokratikommittén (bet. 1999/2000:KU13).

4.4.2 Vissa uppdrag i kommunala företag

Med förtroendevalda avses enligt 4 kap. 1 § kommunallagen bl.a. ledamöter och ersättare i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar samt revisorer och revisorsersättare. Styrelseledamöter, styrelsesuppleanter och lekmannarevisorer och deras suppleanter som utses av fullmäktige i kommunala bolag, föreningar och stiftelser är enligt definitionen i kommunallagen inte att anse som förtroendevalda. Riksdagen har tillkännagjort för regeringen att frågan om att jämställa uppdrag i kommunala företag med andra kommunala uppdrag vad beträffar förhållandena för förtroendevalda bör utredas (bet. 2000/01:KU12, rskr. 2000/01:150).

5 Utökade möjligheter till medborgerlig insyn

5.1 Allmänhetens insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad

Regeringens förslag: Om en kommun eller ett landsting sluter avtal med någon annan än som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ om att utföra en kommunal angelägenhet skall allmänheten genom avtalet tillförsäkras insyn i den verksamhet i vilken angelägenheten utförs.

När omfattningen av allmänhetens insyn bestäms skall hänsyn tas till allmänhetens intresse av hur verksamheten bedrivs, verksamhetens art samt omständigheterna i övrigt.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Svea hovrätt, Statskontoret, Företagarnas Riksorganisation, Svenska Kommunförbundet* och *Landstingsförbundet*, samt flera kommuner och landsting tillstyrker förslaget eller är positiva till det. Hovrätten pekar dock på att den föreslagna bestämmelsen kan inrymma flera oförutsebara hinder, bl.a. vid offentliga upphandlingar. Kommun- och landstingsförbunden menar att förslaget inte kommer att innebära samma möjligheter till insyn i all landstingsfinansierad vårdverksamhet eftersom det finns läkare och sjukgymnaster som erhåller ersättning från landstinget utan att ett entreprenadförhållande föreligger. *Socialstyrelsen* menar att den föreslagna möjligheten till insyn begränsas av att kommunen eller landstinget inte har någon skyldighet att på begäran av en enskild infordra en handling.

Några instanser, bl.a. *Kammarrätten i Stockholm, Konkurrensverket* och *Svenskt Näringsliv*, avstyrker förslaget eller är tveksamma till det. Kammarrätten menar att förslaget är utformat som en allmän handlingsregel av målsättningskaraktär, vars praktiska betydelse i det enskilda fallet kan ifrågasättas. Konkurrensverket anser att förslaget kan medföra tolkningssvårigheter och tvister mellan parterna, merarbete för domstolarna och ökade kostnader för berörda verksamheter. Svenskt Näringsliv menar att det inte har visats att nuvarande ordning medfört någon brist i medborgarnas möjligheter till insyn i driften. *Datainspektionen* betonar

att ett avtal mellan kommunen eller landstinget och entreprenören som innebär att entreprenören skall lämna ut viss information måste anpassas till personuppgiftslagens bestämmelser. *Riksarkivet* delar inte uppfattningen att kommunerna och landstingen vid entreprenader skulle sakna behov av att begära in handlingar för vilka sekretess gäller och hänvisar till 3 § arkivlagen (1990:782). Vidare befarar Riksarkivet att den föreslagna lösningen kan leda till olika praxis i olika kommuner och landsting. *Nämnden för offentlig upphandling* bedömer att den positiva demokratiska effekten av förslaget bör vägas mot förväntade negativa effekter i form av ökade kostnader, begränsad konkurrens, fler överprövningsärenden enligt 7 kap. lagen (1992:1528) om offentlig upphandling (LOU) och negativ inverkan på internationell handel. *Svenska Journalistförbundet* anser att all offentligt finansierad verksamhet skall omfattas av offentlighetsprincipen.

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter för en utökad möjlighet till insyn

Från demokratisk synpunkt finns risker med att delar av den kommunala verksamheten undandras medborgarnas grundlagsskyddade rätt till insyn genom att privatägda företag tillåts driva sådan verksamhet. Vid olika tillfällen har också krav rests på att offentlighetsprincipen skall tillämpas, eller åtminstone vara vägledande, i all verksamhet som utförs för det allmännas räkning och som bekostas av offentliga medel. Regeringens utgångspunkt är att allmänhetens möjligheter till insyn i kommunal verksamhet inte skall vara beroende av på vilket sätt kommuner och landsting väljer att låta utföra verksamheten. Regeringen anser därför att starka skäl talar för att allmänheten bör tillförsäkras insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad.

Det skulle, som flera remissinstanser påpekat, medföra stora svårigheter att söka införa ett krav på handlingsoffentlighet hos privatägda företag. Den dokumentationsplikt som åvilar kommuner och landsting finns inte inom den privata företagssfären. Ett krav på handlingsoffentlighet hos privata företag skulle därmed inte få samma betydelse som det har hos en myndighet. Det är också möjligt att ett privat företag faktiskt skulle avstå från att upprätta vissa handlingar om dessa skulle komma att bli offentliga. Frågor som rör offentlighet och sekretess kan vara komplicerade och svåra att hantera även för erfarna handläggare hos kommuner och landsting. Hos privata företag finns normalt sett ingen större kunskap och erfarenhet inom detta område. Det framstår inte som realistiskt att anställda hos privata företag skulle tvingas genomgå särskild utbildning i dessa frågor. Det är således inte en framkomlig väg att lagstifta om handlingsoffentlighet även för privatägda företag. En utökad medborgarlig insyn bör i stället utformas på ett sätt som inte innebär några omfattande nya, kostnadskrävande arbetsinsatser för kommunen, landstinget eller entreprenören.

Mot den angivna bakgrunden anser regeringen att utgångspunkten måste vara att allmänheten skall vända sig till kommunen eller landstinget när den vill utnyttja sin rätt till insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad. Detta innebär att det är kommunens eller landsting-

ets ansvar att tillse att allmänheten kan få den insyn i verksamheten som är befogad. En sådan lösning innebär att något särskilt regelverk för handlingsoffentlighet och sekretess i privatägda företag inte behöver tillskapas.

Insynen skall regleras i entreprenadavtalet

De kommunala nämnderna har enligt 6 kap. 7 § kommunallagen (1991:900) det direkta ansvaret för att verksamhet som lagts ut på entreprenad kontrolleras och följs upp. Sådan kontroll och uppföljning kan exempelvis ske genom att det i entreprenadavtalet anges att entreprenören skall ge in vissa handlingar till kommunen eller landstinget. Dessa handlingar blir allmänna handlingar när de kommit in till kommunen eller landstinget. Det huvudsakliga syftet med bestämmelsen om nämndernas ansvar har dock inte varit att allmänheten skall tillförsäkras insyn i entreprenadverksamheten.

Regeringen föreslår att en ny bestämmelse av målsättningskaraktär, 3 kap. 19 a §, införs i kommunallagen. I denna anges att om en kommun eller ett landsting sluter avtal med ett privatägt företag om att utföra en kommunal angelägenhet skall allmänheten genom avtalet tillförsäkras insyn i den verksamhet i vilken angelägenheten utförs. Det närmare ansvaret för att allmänheten tillförsäkras erforderlig insyn bör ligga på den kommunala part som sluter entreprenadavtalet, dvs. normalt den kommunala nämnden. Detta bör framgå av 6 kap. 7 § kommunallagen.

Kravet på att tillförsäkra allmänheten insyn skall endast avse de fall när vården av en kommunal angelägenhet överlämnats. Detta innebär att begränsade stöd- och kringfunktioner som utförs av annan, t.ex. lokalvård och fastighetsskötsel, inte omfattas av förslaget.

När det gäller förhållandena inom hälso- och sjukvården vill Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet uppmärksamma att förslaget inte kommer att innebära samma möjligheter till insyn i all landstingsfinansierad vårdverksamhet. Enligt lagen (1993:1651) om läkaryrdsersättning och lagen (1993:1652) om ersättning för sjukgymnastik och övergångsbestämmelserna till dessa lagar utgår ersättning till läkare och sjukgymnaster i privat verksamhet utan att ett entreprenadförhållande föreligger. Eftersom dessa vårdgivare får ersättning från landstinget anser förbunden att de inte bör behandlas på annat sätt än vårdgivare som bedriver verksamhet på entreprenad. Denna fråga är emellertid från lagstiftningssynpunkt inte okomplicerad och har heller inte berörts av kommittén. Regeringen avstår därför från att nu lägga fram något förslag till lagstiftning som omfattar även dessa vårdgivare.

Vilken omfattning bör insynen ha?

Insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad kan inte ha samma omfattning som insyn i den verksamhet som en kommun eller ett landsting bedriver i egen regi. Ett tidigare förslag om insyn i kommunal entreprenadverksamhet ledde inte till lagstiftning eftersom regeringen bl.a. beförde att ett krav på att allmänheten skall ha direkt insyn i privatägda företag kunde minska intresset hos sådana företag att träffa entre-

prenadavtal om kommunal verksamhet (se SOU 1993:90). Därmed skulle möjligheterna att utsätta lämpliga delar av den kommunala verksamheten för konkurrens minska (se prop. 1993/94:188 s. 43).

Bestämmelserna om insyn får inte utformas så att de snedvrider konkurrensen mellan berörda aktörer. Det är därför rimligt att det vid tecknandet av entreprenadavtalet görs en avvägning mellan å ena sidan allmänhetens intresse av hur verksamheten bedrivs och å andra sidan entreprenörens intresse av att inte behöva lämna ut viss information som kan vara till nackdel för företaget och snedvrیدا konkurrensen. I den föreslagna nya bestämmelsen bör därför anges att när omfattningen av insynen bestäms skall hänsyn tas till allmänhetens intresse av hur verksamheten bedrivs, verksamhetens art samt omständigheterna i övrigt. Nämnanden för offentlig upphandling anser att det finns en risk för att en sådan uppgiftsskyldighet kan innebära ett EG-rättsligt konkurrenshinder eftersom regleringen kan ses som en inskränkning i den fria etableringsrätten och friheten att tillhandahålla tjänster. Både svenska och utländska företag som vill vara med och konkurrera om att få bedriva viss kommunal verksamhet på entreprenad måste dock redan i dag vara beredda på att följa den offentligrättsliga regleringen inom det aktuella området. Regeringen kan därför inte se att det föreslagna kravet skulle kunna leda till en försämrad konkurrenssituation eller utgöra ett konkurrenshinder, vare sig enligt svensk lagstiftning eller enligt EG-rättens principer.

Ett grundläggande skydd för att uppgifter om entreprenörens affärs- och driftsförhållanden inte röjs finns i 8 kap. 10 § sekretesslagen (1980:100). Enligt denna bestämmelse gäller sekretess hos myndighet om affärs- eller driftsförhållanden för enskild som har trätt i affärsförbindelse med myndigheten, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs. När någon begär att få ta del av en handling som entreprenören lämnat in måste således kommunen eller landstinget göra en sekretessprövning på nämnda grunder. Det torde inte finnas någon anledning för kommunen eller landstinget att i entreprenadavtalet kräva att uppgifter som skulle komma att omfattas av sekretess hos kommunen eller landstinget skall ges in. Ett sådant förfarande innebär ju inte någon utökad insyn i entreprenadverksamheten. Vad Riksarkivet anfört föranleder inte någon annan bedömning.

När en kommun eller ett landsting skall överlämna vården av en kommunal angelägenhet till en privat entreprenör är normalt lagen (1992:1528) om offentlig upphandling (LOU) tillämplig på förfarandet. Vid en upphandling bör förfrågningsunderlaget innehålla uppgifter om hur möjligheten till insyn skall regleras. När kraven på insyn skall formuleras är det viktigt att den upphandlande enheten inte ställer mera långtgående krav på leverantören än sådana som behövs och är ändamålsenliga för upphandlingen. Däremot måste naturligtvis tillses att avtalsvillkoren inte utformas så att de står i strid med LOU eller de EG-direktiv som ligger till grund för denna lagstiftning. När det gäller antalet överprövningsärenden enligt 7 kap. LOU bedömer regeringen att dessa inte kan komma att öka annat än marginellt.

Regeringen utgår från att företrädare för den kommunala sektorn och branschorganisationer i de flesta fall kan finna gemensamma utgångspunkter för vilken typ av uppgifter som behövs för att tillförsäkra allmänheten den insyn som kan anses vara befogad inom olika verksam-

hetsområden. Fullmäktige har också möjlighet att utfärda närmare riktlinjer för hur allmänheten skall tillförsäkras insyn. Regeringen avser att följa utvecklingen på området och vid behov återkomma i frågan.

Ett grundläggande krav enligt personuppgiftslagen (1998:204) är att personuppgifter inte behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket uppgifterna samlades in. Som Datainspektionen pekat på torde entreprenörerna vara att betrakta som personuppgiftsansvariga vad gäller behandlingen av personuppgifter i den verksamhet de bedriver för kommunens eller landstingets räkning. Entreprenören får därför inte lämna ut information som innehåller personuppgifter eller på annat sätt behandla sådana uppgifter om detta inte är förenligt med personuppgiftslagen. Avtalet mellan kommunen eller landstinget och entreprenören måste därför anpassas till bestämmelserna i personuppgiftslagen.

Ansvarsutkrävande

Varje medlem av en kommun eller ett landsting har enligt 10 kap. kommunallagen rätt att få lagligheten av kommunens eller landstingets beslut prövad genom laglighetsprövning. Vissa beslut får dock inte överklagas. Det gäller bland annat beslut på vilka LOU är tillämplig. Följden av detta skulle kunna bli att ett formellt beslut av den ansvariga nämnden om hur allmänhetens insyn skall tillgodoses i entreprenadavtalet inte kan överklagas genom laglighetsprövning. Den möjlighet som står till buds för den kommun- eller landstingsmedlem som är missnöjd med beslutet är att utkräva ett politiskt ansvar av de förtroendevalda i nämnden. Givetvis finns också en möjlighet till ansvarsutkrävande i samband med revisorer-
nas granskning och fullmäktiges beslut om ansvarsfrihet.

5.2 Allmänhetens insyn i fristående skolor

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall få meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna sådan information om verksamheten som behövs för att allmänheten skall tillförsäkras insyn i denna.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: En övervägande del av remissinstanserna tillstyrker förslaget. *Konkurrensverket*, *Svenskt Näringsliv* och *Friskolornas Riksförbund* avstyrker förslaget. Friskolornas Riksförbund menar att förslaget är ofullständigt och pekar på att allmänhetens berättigade intresse av att få insyn i de fristående skolorna redan i dag får anses tillgodosett, bl.a. genom den tillsyn som Skolverket utövar. Svenskt Näringsliv menar att förslaget sannolikt skulle innebära ett administrativt merarbete av inte obetydlig omfattning för de fristående skolorna. *Datainspektionen* anför att förslagets förhållande till bestämmelserna i personuppgiftslagen bör analyseras ytterligare. *Riksarkivet* anför att den föreslagna modellen inte är tillräcklig och menar att en annan lösning bör väljas.

Skälen för regeringens förslag: Offentlighet och allmänhetens rätt till insyn bör vara huvudregel i verksamhet som helt eller delvis finansieras med offentliga medel. Regeringen anser därför att allmänheten bör tillförsäkras insyn i den verksamhet som bedrivs i fristående skolor. I det föregående avsnittet har regeringen föreslagit att insyn i kommunala entreprenader skall möjliggöras genom att den som bedriver verksamheten skall lämna viss information till kommunen eller landstinget. Regeringen anser att denna modell bör användas även när det gäller allmänhetens möjlighet till insyn i fristående skolor. Regeringen förordar således inte den av Riksarkivet föreslagna modellen att handlingar hos fristående skolor skall jämföras med handlingar hos kommunala myndigheter.

Regeringen har i propositionen 2001/02:35 Fristående skolor konstaterat att det finns anledning att öka kontrollen av och den allmänna insynen i hur offentliga medel används i fristående skolors verksamhet. I den propositionen har föreslagits en ändring i skollagen (1985:1100) i syfte att ge allmänheten insyn i fristående skolors ekonomiska förhållanden. Mot bakgrund av Kommundemokratikommitténs betänkande och den beredning av detta som nu skett anser regeringen att förslaget såvitt gäller de fristående skolorna bör vidgas. Det är angeläget att allmänhetens rätt till insyn i fristående skolor inte bara omfattar skolornas ekonomi.

Redan i dag lämnar fristående skolor viss information till Skolverket. Handlingar med sådan information blir allmänna handlingar hos denna myndighet. Skolverket får information om den tänkta skolverksamheten när en ansökan om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag ges in till myndigheten. Genom sin skyldighet att utöva tillsyn över bl.a. de fristående skolor som blir godkända och/eller berättigade till bidrag får Skolverket också information om verksamheten i skolorna. Enligt 15 kap. 11 § skollagen får regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, meddela föreskrifter om skyldighet för en skolhuvudman att lämna sådana sakuppgifter om skolverksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning och utvärdering av verksamheten. Regeringen har i förordning föreskrivit att bl.a. fristående skolor som är godkända eller berättigade till bidrag är skyldiga att lämna sådana uppgifter i den utsträckning som Skolverket föreskriver. Dessa föreskrifter skall dock begränsas till vad som är behövligt för en effektiv uppföljning och utvärdering av de mål för skolverksamheten som har bestämts av riksdagen eller regeringen.

Regeringen anser att huvudmannen för en fristående skola skall vara skyldig att även ge in sådan information om verksamheten som behövs för att allmänheten skall tillförsäkras insyn i denna. För att allmänheten skall ges en möjlighet till insyn bör informationen enligt regeringens mening lämnas regelbundet. Informationen bör i första hand lämnas till den myndighet som har ansvaret för tillsynen över skolan, dvs. i de allra flesta fall Skolverket. Det kan dock i vissa fall vara lämpligt att informationen lämnas till den kommun där den fristående skolan är belägen. Den enskilde medborgaren skall kunna vända sig till kommunen eller Skolverket för att få tillgång till informationen.

Närmare föreskrifter om vilken information som skall ges in bör, med stöd av 8 kap. 7 § 6 regeringsformen, meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. På samma sätt som vad gäller förslaget om insyn i kommunala entreprenader bör en avvägning göras

mellan å ena sidan den fristående skolans intressen och å andra sidan allmänhetens intresse av hur verksamheten utförs. I denna del hänvisas till vad som anförts i avsnitt 5.1. I författningskommentaren ges exempel på vilken information som bör lämnas. Regeringen vill dock här särskilt peka på att den föreslagna uppgiftsskyldigheten också kommer att omfatta elevernas betyg. Som tidigare påpekats är ett grundläggande krav enligt personuppgiftslagen (1998:204) att personuppgifter inte behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket uppgifterna samlades in. Detta krav gäller naturligtvis också den information som lämnas över från de fristående skolorna.

Kommundemokratikommittén har ansett att det bör finnas en möjlighet att använda någon form av tvångsmedel, exempelvis vitesföreläggande, gentemot en huvudman för en fristående skola som inte i rätt tid ger in föreskriven information. Av 15 kap. 11 § skollagen framgår att regeringen får meddela föreskrifter om viten för den som inte följer bestämmelser om skyldighet för huvudmannen att lämna sådana sakuppgifter om skolverksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning och utvärdering av verksamheten. Denna sanktionsmöjlighet bör även omfatta det nu vidgade förslaget om insyn.

Regeringen avser att följa utvecklingen på området och vid behov återkomma i frågan om insyn i de fristående skolorna.

6 Fullmäktige skall ta ställning till vissa beslut i kommunala företag

Regeringens förslag: Om en kommun eller ett landsting lämnar över vården av en kommunal angelägenhet till ett helägt aktiebolag eller en kommunal stiftelse skall fullmäktige se till att fullmäktige får ta ställning innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas.

Kommitténs förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. Kommittén har föreslagit att fullmäktiges godkännande skall krävas vad gäller beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Kommittén har också föreslagit att en rättshandling som grundas på ett sådant beslut skall bli ogiltig om fullmäktige inte godkänt det inom tre månader från det att beslutet underställdes fullmäktige.

Remissinstanserna: Ett antal kommuner och landsting, *Kammarrätten i Jönköping* samt *Företagarnas Riksorganisation* tillstyrker förslaget.

Ett flertal remissinstanser avstyrker förslaget eller är tveksamma till det. *Svea hovrätt* är tveksam till en ogiltighetsregel av civilrättslig karaktär i kommunallagen. *Kammarrätten i Stockholm* anför att problemet med att ett avtal kan vara civilrättsligt bindande samtidigt som det är kommunalrättsligt ogiltigt bör lösas genom att kommunen utövar en aktiv ägarkontroll gentemot det helägda bolaget. *Länsrätten i Skåne län* betonar att fullmäktige har möjlighet att skriva in i bolagsordningen att viktiga beslut skall godkännas av fullmäktige. *Kammarkollegiet* anför att

förslaget strider mot grundläggande stiftelserättsliga principer. *Statskontoret*, *Sundsvalls* och *Skellefteå kommuner* samt *Västra Götalandsregionen* anför synpunkter som i huvudsak innebär att förslagets koppling till associationsrättsliga bestämmelser bör klargöras. *Svenska Kommunförbundet* och *Landstingsförbundet* instämmer i intentionerna bakom förslaget men anser att det bästa sättet att stärka fullmäktiges ställning i förhållande till de kommunala bolagen är att fullmäktige beslutar om en politisk ägaridé eller ett ägardirektiv som regelbundet behandlas i fullmäktige.

Skälen för regeringens förslag

Helägda kommunala aktiebolag

Ett stort antal viktiga kommunala beslut fattas i dag i styrelsen, nämnder och kommunala företag. Denna utveckling kan på sikt innebära att fullmäktiges ställning som kommunens eller landstingets högsta beslutande organ successivt försvagas. När beslut i principiella frågor inte kommer under fullmäktiges prövning medför detta att möjligheten till en förut-sättningslös offentlig debatt begränsas. Detta är enligt regeringens mening otillfredsställande från demokratisk synpunkt. Det måste finnas en garanti för att fullmäktige skall ha det avgörande inflytandet över frågor som är av stor vikt för kommunen eller landstinget. Det skall i detta avseende inte spela någon avgörande roll om kommunen eller landstinget väljer att bedriva verksamhet i förvaltningsform eller i bolagsform. Mot den angivna bakgrunden anser regeringen att olika åtgärder bör vidtas för att stärka fullmäktiges ställning.

Ett sätt att öka det demokratiska inflytandet i helägda kommunala aktiebolag är att ge fullmäktige större möjligheter till inflytande över beslutsfattandet i dessa bolag. I dag gäller enligt 3 kap. 17 § kommunallagen bl.a. att fullmäktige skall se till att få yttra sig innan beslut fattas i frågor som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Regeringen är dock inte beredd att föreslå en lagreglering som innebär att fullmäktiges godkännande av sådana beslut skall krävas. Som flera remissinstanser påpekat finns det en risk för att en sådan bestämmelse skulle komma i konflikt med associationsrättens bestämmelser om bolagsstyrelsens och styrelseledamöternas ansvar. För att betona vikten av att principiellt viktiga beslut i helägda kommunala aktiebolag kommer under fullmäktiges prövning föreslår regeringen i stället, som Svea hovrätt förordat, att det skall framgå av 3 kap. 17 § kommunallagen att fullmäktige skall se till att få ta ställning innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas. Denna lösning strider enligt regeringens mening inte mot associationsrättens bestämmelser i det aktuella avseendet. Om aktiebolaget skulle fatta ett beslut som strider mot fullmäktiges ställningstagande kan den rättsliga påföljden bli att fullmäktige avsätter bolagsstyrelsen med stöd av 8 kap. 11 § aktiebolagslagen (1975:1385). Det beslut som bolaget har fattat ligger dock naturligtvis fast även om styrelsen avsätts.

Kommunala stiftelser

Kommittén har föreslagit att kravet på fullmäktiges godkännande av principiellt viktiga beslut även skall gälla stiftelser som kommunen ensam eller landstinget ensamt bildat för en kommunal angelägenhet. Kammarkollegiet har invänt att förslaget strider mot grundläggande stiftelserättsliga principer. Regeringen delar denna bedömning. Genom stiftelseförordnandet avhänder sig stiftaren rådigheten över såväl den avsatta egendomen som över stiftarens ändamål. Styrelsen eller förvaltaren svarar ensam för förvaltningen av stiftelsen. Ett krav på att vissa beslut som stiftelsen fattar skall godkännas av fullmäktige skulle innebära att stiftaren, dvs. kommunen eller landstinget, fortfarande har rådighet över egendomen. Av samma skäl som anförts angående aktiebolag anser dock regeringen att ett krav på fullmäktiges ställningstagande innan beslut av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas i kommunala stiftelser inte kommer i konflikt med de rättsliga principer som gäller för stiftelser. Liksom vad gäller fullmäktiges yttranderätt enligt 3 kap. 17 § kommunallagen bör därför regeringens förslag även omfatta kommunala stiftelser.

En ogiltighetsregel av civilrättslig karaktär bör inte införas i kommunallagen

Kommittén har föreslagit att kravet på fullmäktiges godkännande av beslut av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt bör kompletteras med en bestämmelse som innebär att en på beslutet grundad rättshandling blir ogiltig om fullmäktige inte inom viss tid godkänner aktiebolagets eller stiftelsens beslut. En sådan bestämmelse skulle enligt kommittén undanröja risken för att ett avtal är civilrättsligt bindande men kommunalrättsligt ogiltigt på grund av att fullmäktige i efterhand inte godkänner ett beslut.

Regeringen instämmer i den uppfattning som framförts av flera remissinstanser att det inte är lämpligt med en bestämmelse om civilrättslig ogiltighet i kommunallagen och att förslagets associationsrättsliga aspekter är otillräckligt analyserade. Regeringen anser därför att kommitténs förslag i denna del inte bör genomföras.

7 Åtgärder för att förbättra förtroendevaldas arbetsvillkor

7.1 Rätt till ledighet för förtroendevalda med oregelbundna arbetstider

Regeringens förslag: Förtroendevalda skall ha rätt till den ledighet från sina anställningar som behövs för att de skall kunna fullgöra sina uppdrag.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig över förslaget har inte haft något att erinra emot det.

Skälen för regeringens förslag: När bestämmelsen i 4 kap. 11 § kommunallagen om rätt till ledighet för förtroendevalda infördes innebar det inte någon förändring i sak jämfört med vad som tidigare gällt enligt bestämmelserna i 1977 års kommunallag. I förarbetena till denna lag uttalades att rätten till ledighet i första hand borde avse deltagande i sammanträden med respektive kommunala organ. Eftersom även parti-gruppsmöten och förberedelser för ordinarie sammanträden i fullmäktige och nämnder ofta förläggs i anslutning till ordinarie sammanträden ansågs även denna form av förberedelse inför sammanträde inräknas i förtroendeuppdraget. Någon detaljreglering förespråkades således inte utan frågor som rör den förtroendevaldes anställningsvillkor, arbetsförhållanden, ersättare m.m. skulle regleras avtalsvägen efter behov (prop. 1975/76:187 s. 230–231).

Det är enligt regeringens mening angeläget att förtroendevalda med oregelbundna arbetstider skall ha en faktisk möjlighet att fullgöra sina förtroendeuppdrag. Detta innebär exempelvis att en förtroendevald som skall arbeta natten före ett heldagssammanträde bör ha rätt till ledighet från nattskiftet. Det finns inte något direkt stöd i 4 kap. 11 § kommunallagen för att en rätt till ledighet föreligger i ett sådant fall. Detta har också uppmärksammats av riksdagen (se avsnitt 4.4.1). Eftersom det är otillfredsställande att frågan om rätt till ledighet i detta avseende är olöst föreslår regeringen att den angivna bestämmelsen skall förtydligas på så sätt att förtroendevalda skall ha rätt till den ledighet från sina anställningar som behövs för att de skall kunna fullgöra sina uppdrag.

7.2 Rätt till ledighet för vissa uppdrag i kommunala företag

Regeringens förslag: De styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, lek-mannarevisorer och deras suppleanter som utses av fullmäktige i kommunala företag, föreningar och stiftelser skall ha samma rätt till ledighet från sina anställningar som förtroendevalda.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommitténs förslag omfattar dock inte uppdrag i ekonomiska och ideella föreningar.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig i denna del, bl.a. *Svenska Kommunförbundet* och *Landstingsförbundet, Norrköpings, Malmö, Åmåls* och *Skellefteå kommuner*, samt *Västra Götalands landsting* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Förtroendevaldas möjlighet att styra och utöva insyn i den kommunala beslutsprocessen får enligt regeringens mening inte påverkas av i vilken form en kommun eller ett landsting väljer att bedriva verksamheten. Eftersom en betydande del av kommunernas och landstingens verksamhet bedrivs i privaträttsliga former är det angeläget att lagstiftningen inte ställer upp hinder för någon att åta sig uppdrag i kommunala företag. Ett sådant hinder är att de styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, lekman-revisorer och deras suppleanter som

utes av fullmäktige i kommunala företag, föreningar och stiftelser inte omfattas av bestämmelsen i 4 kap. 11 § kommunallagen om rätt till ledighet. Regeringen anser att dessa uppdrag bör jämföras med förtroendeuppdrag i detta avseende och att samma rätt till ledighet därför skall gälla för dessa. Detta bör framgå av ett nytt stycke i 4 kap. 11 §. Det skulle enligt regeringens mening leda för långt att i kommunallagen generellt jämföra dessa uppdrag med förtroendeuppdrag.

8 Konsekvenser av förslagen

Ekonomiska konsekvenser

När det gäller de föreslagna bestämmelserna om insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad och i verksamheten i fristående skolor har regeringens utgångspunkt varit att möjligheterna till medborgerlig insyn skall utformas så att de så långt som möjligt anknyter till och blir en del av den ordinarie verksamheten hos samtliga inblandade parter. Det går dock inte att komma ifrån att kravet på medborgerlig insyn kan komma att innebära en något ökad arbetsbörda för såväl den kommunala parten som för entreprenören eller den fristående skolan. De smärre kostnadsökningar som detta kan medföra måste dock vägas mot de demokratiska fördelar som möjligheten till insyn medför.

Förslaget om att fullmäktiges ställningstagande skall krävas innan principiellt viktiga beslut fattas i kommunala aktieföretag och stiftelser bedöms inte medföra några ökade kostnader för kommunerna och landstingen.

Förslaget till ändring av 4 kap. 11 § kommunallagen avser endast rätten till ledighet och innebär i sig inte några ökade kostnader för kommunerna, landstingen och den enskilde arbetsgivaren. Däremot kan den med förslaget sammanhängande frågan om rätt till kompensation för bl.a. den förlorade arbetsinkomst som kan uppkomma på grund av ledigheten medföra en viss kostnadsökning för kommunerna och landstingen. Regeringen återkommer till denna fråga i propositionen.

För statens del uppkommer inte några kostnader med anledning av förslagen.

Effekter av betydelse för små företags arbetsförutsättningar m.m.

Regeringens förslag i avsnitt 5.1 om utökade möjligheter till medborgerlig insyn innebär inte att ett särskilt regelverk tillskapas vad gäller handlingsoffentlighet och sekretess i privatägda företag. I stället skall det i entreprenadavtalet närmare anges vilken information som skall lämnas och hur detta skall gå till. Nuvarande förslag är mindre långtgående än tidigare utredningars förslag samtidigt som det uppfyller syftet; att allmänheten tillförsäkras insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad. Ett mindre företag har således möjlighet att påverka avtalsinnehållet och se till att lämnandet av information inte blir allt för betungande för företaget. Eftersom det inte ställs upp något krav på dokumentationsplikt eller att handlingar hos företaget skall hållas ordnade på

visst sätt är det regeringens bedömning att förslagen generellt sett inte kommer att medföra några långtgående konsekvenser för små företag. För ett enskilt företag kan kravet på insyn emellertid i vissa fall innebära en ökad arbetsbörda. Om det exempelvis anges i entreprenadavtalet att informationen skall lämnas ofta kan detta medföra ett högre krav på ändamålsenliga rutiner i företaget. Som regeringen pekat på i avsnitt 5.1 måste kommunen eller landstinget göra en sekretessprövning när någon begär att få ta del av en handling som entreprenören lämnat in. Sammanfattningsvis kan förväntas att arbetsinsatsen hos det enskilda företaget i normalfallet blir att sammanställa de handlingar som innehåller den aktuella informationen och lämna in dem till kommunen eller landstinget. Regeringen har i avsnitt 5.1 utgått från att företrädare för den kommunala sektorn och branschorganisationerna i de flesta fall kan finna gemensamma utgångspunkter för vilken typ av uppgifter som behövs för att tillförsäkra allmänheten den insyn som kan anses vara befogad inom olika verksamhetsområden. Det är viktigt, bl.a. från konkurrenssynpunkt, att kraven på insyn inte varierar allt för mycket mellan kommuner och landsting.

För de fristående skolorna kan den föreslagna möjligheten till insyn komma att medföra en ökad administrativ arbetsbörda av likartat slag som för de kommunala entreprenörerna. Redan i dag måste dock de fristående skolorna lämna viss information till bl.a. Skolverket.

Regeringen avser att följa upp de föreslagna bestämmelsernas konsekvenser för små företag.

Övriga förslag bedöms inte medföra några effekter av betydelse för små företag.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1991:900)

3 kap. 17 §

Förslaget har behandlats i avsnitt 6.

Ändringen i *punkten 3* innebär att fullmäktige skall se till att fullmäktige får ta ställning innan principiellt viktiga beslut fattas av helägda kommunala aktiebolag och kommunala stiftelser. När det gäller vilka beslut som avses bör gällande principer tillämpas. Detta innebär att exempelvis ändringar i bolagsordningen, förändringar av aktiekapitalet, fusion av företag, förvärv eller bildande av dotterföretag, förvärv och försäljning av fastighet över en viss beloppsgräns, samt införande och ändring av avgiftstaxor normalt bör kräva fullmäktiges ställningstagande. Om det i något fall skulle råda osäkerhet om en fråga är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt är det naturligt att föra upp frågan till fullmäktige för ställningstagande. Frågor som rör den löpande driften bör emellertid inte heller framdeles omfattas av bestämmelsen.

Det står fullmäktige fritt att välja lämplig metod för att tillförsäkra sig rätten att uttala sig i frågan innan bolaget fattar sitt beslut. Ett sätt kan

vara att föra in bestämmelser om detta i bolagsordningen eller stiftelseförordnandet, ett annat sätt att träffa avtal med bolaget eller stiftelsen.

Fullmäktiges ställningstagande till ett beslut i ett aktiebolag eller en stiftelse kan överklagas i enlighet med bestämmelserna om laglighetsprövning i 10 kap. kommunallagen (1991:900).

3 kap. 19 a §

Förslaget har behandlats i avsnitt 5.1.

Den nya bestämmelsen är endast tillämplig när vården av en angelägenhet lämnas över till ett privatägt företag, exempelvis genom avtal om entreprenaddrift. Med företag avses i detta sammanhang aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska och ideella föreningar samt enskilda individer (jfr 3 kap. 16 § kommunallagen).

Avtalet mellan kommunen eller landstinget och den privata entreprenören bör innehålla närmare villkor om vilken information som skall lämnas in till huvudmannen. Vilken information som bör lämnas och hur ofta detta skall ske kan inte bestämmas generellt utan detta beror bl.a. på verksamhetens art.

Det är inte ovanligt att en entreprenör bedriver annan verksamhet vid sidan av den överlämnade kommunala verksamheten. Förslaget om allmänhetens rätt till insyn omfattar naturligtvis endast den kommunala angelägenheten.

De uppgifter som skall lämnas av entreprenören förutsätts inte vara av den arten att omfattande undersökningar och analyser krävs för att sammanställa och presentera dem. Uppgifterna skall finnas tillgängliga i verksamheten och sammanställningen av dessa skall normalt endast kräva en begränsad arbetsinsats.

4 kap. 11 §

Förslagen har behandlats i avsnitt 7.

Avsikten med ändringen i *första stycket* är främst att förtroendevalda med oregelbundna arbetstider skall ha rätt till ledighet från sina anställningar i den omfattning som krävs för att de skall kunna fullgöra sina uppdrag. Exempelvis bör sådana förtroendevalda kunna ta ledigt från ett nattskift för att vara utvilad till ett sammanträde som börjar morgonen därpå.

Det nya *andra stycket* innebär att de styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, lekmannarevisorer och deras suppleanter som utses av fullmäktige i kommunala företag, föreningar och stiftelser skall ha samma rätt till ledighet från sina anställningar som förtroendevalda.

6 kap. 7 §

Förslaget har behandlats i avsnitt 5.1.

I paragrafen regleras nämndernas verksamhetsansvar. Det nya *fjärde stycket* avser att klargöra att nämndernas ansvar också innefattar att till-

försäkra allmänheten insyn i kommunal verksamhet som lämnas över till ett privatägt företag.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna i kommunallagen (1991:900) och skollagen (1985:1100) föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

När det gäller förslaget om att fullmäktiges ställningstagande skall krävas innan principiellt viktiga beslut fattas i kommunala aktiebolag och stiftelser kan många kommuner och landsting behöva en viss övergångstid för att kunna gå igenom och eventuellt göra ändringar i befintliga bolagsordningar. Regeringen föreslår därför att de nya föreskrifterna i 3 kap. 17 § första stycket 3 kommunallagen från och med den 1 juli 2003 skall tillämpas också på sådana företag till vilka en kommun eller ett landsting har överlämnat en angelägenhet före denna lags ikraftträdande. Däremot skulle det vara allt för ingripande att föreskriva att de föreslagna bestämmelserna om insyn i kommunal verksamhet som bedrivs på entreprenad efter en övergångstid skall tillämpas även på entreprenadavtal som ingåtts eller förlängts före ikraftträdandet.

9.2 Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

15 kap. 11 §

Förslagen har behandlats i avsnitt 5.2.

I *andra stycket* anges att huvudmannen för en fristående skola skall vara skyldig att lämna in sådan information om verksamheten som behövs för att allmänheten skall tillförsäkras insyn i denna. Närmare föreskrifter om vart informationen skall lämnas och vilken information som skall ges in får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Informationen kan exempelvis gälla skolans lokaler, verksamhetsberättelse, timplaner, kursplaner, scheman och klassorganisation. Som angetts i avsnitt 5.2 omfattas även skolornas ekonomiska redovisning och elevernas betyg av förslaget.

Sammanfattning av betänkandet Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting (SOU 2001:48)

De förtroendevalda

Kommittén har haft i uppgift att analysera och föreslå förbättringar av de förtroendevaldas arbetsförhållanden och formerna för det politiska arbetet. Det har särskilt handlat om åtgärder för att förbättra representativiteten, öka antalet förtroendevalda, underlätta rekrytering och motverka förtida avhopp.

Representativitet

Kommitténs analys visar att flera medborgargrupper är underrepresenterade bland de förtroendevalda. Detta gäller särskilt yngre, äldre, personer med utländsk bakgrund och lågutbildade. Kvinnor är fortfarande något underrepresenterade, men sett över tid har kvinnornas representation förbättrats avsevärt. Kommitténs bedömning är att de politiska partierna i större utsträckning än i dag bör beakta behovet av god social representativitet vid nomineringar inför val till fullmäktige, nämnder, styrelser och beredningar. Det är också angeläget att de förtroendevalda klargör att de är medborgarnas ombud i förvaltningen och inte förvaltningens ombud gentemot medborgarna.

Rekrytering

Kommitténs studier visar att antalet förtroendevalda har minskat kraftigt under i princip hela den senaste 50-årsperioden. Enligt kommitténs bedömning är detta en negativ utveckling som nu bör vändas så att antalet förtroendevalda ökar. Att det finns en förhållandevis stor grupp förtroendevalda har inte bara ett egenvärde i en demokrati utan bidrar framför allt till att underlätta folkviljans förverkligande, öka den samlade demokratiska kompetensen i samhället och minska risken för maktmissbruk.

Kommitténs undersökning av medborgarnas uppdragsvillighet visar att var sjätte medborgare skulle kunna tänka sig att tacka ja till ett kommunalt förtroendeuppdrag. Denna andel har inte minskat under de senaste åren, utan är i stort sett konstant över tid. De tilltagande svårigheter som flera partier uppger sig ha när det gäller att rekrytera kandidater till förtroendeuppdrag beror till stor del på att partierna har färre medlemmar än tidigare. Enligt kommitténs undersökning finns det emellertid ett flertal uppdragsvilliga medborgare som också skulle kunna tänka sig att gå med i ett parti. Det finns även en förhållandevis stor grupp passiva partimedlemmar som är villiga att åta sig kommunala förtroendeuppdrag men inte har blivit tillfrågade.

Kommitténs bedömning är att kommuner och landsting bör inrätta nya politiska organ och fler förtroendeuppdrag. Det är viktigt att partierna

verkar för att förtroendeuppdragen sprids till fler personer. Kommitténs undersökningar visar att både partimedlemmar och sympatisörer har ett intresse av att åta sig förtroendeuppdrag i större utsträckning än de gör i dag. De politiska partierna behöver dock arbeta mer aktivt och själva ta kontakt med, tillfråga och även uppmuntra folk att åta sig kommunala förtroendeuppdrag.

Ett sätt att engagera flera personer i det politiska arbetet kan vara att inrätta beredningar för olika frågor. Kommittén föreslår därför att fullmäktige ges möjlighet att utse även andra än redan förtroendevalda till en fullmäktigeberedning.

Arbetsförhållanden

Kommitténs studier har visat att fullgörandet av förtroendeuppdrag i kommuner och landsting tar förhållandevis mycket tid i anspråk. Enkäter till förtroendevalda visar att tidsåtgången snarare ökar än minskar. Särskilt de som är unga, i yngre medelåldern, heltidsarbetande eller småbarnsföräldrar upplever att den tid som de behöver lägga ned på förtroendeuppdraget skapar en problematisk situation. Kommitténs bedömning är att de förtroendevaldas arbetsförhållanden kan och bör förbättras, bland annat genom att tidsåtgången för förtroendeuppdragen om möjligt begränsas. Det måste vara möjligt att fullgöra ett förtroendeuppdrag vid sidan om ett heltidsarbete och dessutom ha tid över till familj och fritidsintressen utanför politiken. En åtgärd är att sprida uppdragen på fler personer.

Dessutom bör fritidspolitikernas inflytande stärkas, vilket fordrar att tjänstemän och heltidspolitiker släpper ifrån sig makt och på olika sätt bidrar till att underlätta fritidspolitikernas arbete. Fullmäktiges roll i beslutprocessen bör stärkas genom att fullmäktiges makt över dagordningen samt delaktighet i ärendeberedningen ökar.

Kommitténs undersökning visar att omsättningen bland de förtroendevalda har ökat markant under 1990-talet. De flesta avgångarna sker emellertid i samband med val, och antalet förtida avhopp tycks inte ha ökat i någon större utsträckning. Kommitténs undersökning av avhopp från politiken visar att det främst är av privata skäl som förtroendevalda lämnar sina uppdrag i förtid. Oftast handlar det om att man flyttat från kommunen eller fått förändrade villkor i sitt förvärvsarbete. Politiska skäl till förtida avhopp förekommer också i relativt stor utsträckning, men de är inte lika vanliga som de privata skälen. Förhållandevis många av dem som lämnat sina förtroendeuppdrag i förtid är positiva till framtida kommunala förtroendeuppdrag.

I dag har den som är förtroendevald rätt att vara ledig från sin anställning för att kunna fullgöra sitt uppdrag i kommuner och landsting. Flera kommuner och landsting har emellertid valt att lägga viss verksamhet i bolags- eller stiftelseform. Kommittén föreslår att rätten till sådan ledighet utvidgas till att även omfatta de av fullmäktige utsedda styrelseledamöterna och revisorerna i bolag som kommunen eller landstinget helt eller delvis äger och i stiftelser som de grundat själva eller tillsammans med någon annan.

Om en person som är förtroendevald flyttar från orten och därmed upphör att vara folkbokförd i kommunen eller en kommun inom lands-

tinget upphör uppdraget genast. En sådan flyttning kan ibland vara tillfälligt och bero på studier eller arbete på annan ort. Kommittén föreslår att det skall vara möjligt för fullmäktige att besluta att den som av detta skäl upphör att vara valbar ändå skall kunna kvarstanna på sitt uppdrag under återstoden av mandatperioden.

Förstärkt kommunal demokrati

Fullmäktiges ställning

Kommittén har haft i uppgift att överväga hur det demokratiska inflytandet över centrala frågor kan stärkas, för att garantera att fullmäktige i egenskap av högsta beslutande organ alltid skall ha det avgörande inflytandet över frågor som är av stor vikt för kommunen eller landstinget.

Kommittén föreslår att om en kommun eller ett landsting lämnar över vården av en kommunal angelägenhet till ett helägt aktiebolag eller till en stiftelse man själv bildat, skall fullmäktige se till att fullmäktige får godkänna sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

Kommittén föreslår vidare att om fullmäktige har delegerat beslutanderätten i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden till en nämnd skall ärendet hänskjutas till fullmäktige för avgörande om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna i nämnden.

Kommittén föreslår slutligen att ett ärende i fullmäktige skall återremitteras om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna. Enkel majoritet skall dock krävas om ärendet tidigare bordlagts eller återremitterats på detta sätt.

Utökad medborgerlig insyn

Kommittén har haft i uppgift att lämna förslag till hur medborgarnas insyn kan stärkas i verksamhet som bedrivs på entreprenad, men som är helt eller delvis finansierad av en kommun eller ett landsting. Förslagen skulle även innefatta åtgärder som garanterar medborgerlig insyn i bi-dragsberättigad verksamhet som drivs av fristående skolor, enskild förskoleverksamhet och enskild skolbarnsomsorg.

Kommittén föreslår att om en kommun eller ett landsting sluter avtal med någon annan än ett kommunalt aktiebolag eller en kommunal stiftelse om att utföra en kommunal angelägenhet, skall allmänheten tillförsäkras insyn i den verksamhet i vilken angelägenheten utförs.

Allmänhetens insyn skall, med beaktande av de enskildas intressen, ges en omfattning som är rimlig med hänsyn till verksamhetens art, allmänhetens intresse av hur verksamheten utförs samt omständigheterna i övrigt.

Allmänhetens rätt till insyn i verksamheten skall inte avse handlingar hos entreprenören. Insynen möjliggörs i stället genom att kommunen

eller landstinget i entreprenadavtalet överenskommer med entreprenören om att vissa uppgifter skall lämnas till kommunen respektive landstinget. Allmänhetens insyn tillgodoses genom att de uppgifter som lämnas kommer att utgöra allmän handling hos kommunen eller landstinget.

Kommittén föreslår vidare att den som är huvudman för en fristående förskoleklass, grundskola, särskola, gymnasieskola eller gymnasiesärskola som enligt beslut av Skolverket har rätt till kommunalt bidrag, regelbundet skall lämna sådan information till Skolverket, som behövs för att ge allmänheten insyn i skolverksamheten. Allmänhetens insyn tillgodoses genom att den information som lämnas kommer att utgöra allmän handling hos Skolverket. För att underlätta tillgängligheten till denna information skall Skolverket skicka en kopia av handlingarna till den kommun där skolan är belägen.

Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1991:900)

17 §

Om en kommun eller ett landsting med stöd av 16 § lämnar över vårderna av en kommunal angelägenhet till ett aktiebolag där kommunen eller landstinget innehar samtliga aktier, skall fullmäktige

1. fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten,

2. utse samtliga styrelseledamöter,

3. se till att fullmäktige får yttra sig innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas.

Om en kommun eller ett landsting med stöd av 16 § lämnar över vårderna av en kommunal angelägenhet till ett aktiebolag där kommunen eller landstinget innehar samtliga aktier, skall fullmäktige

1. fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten,

2. utse samtliga styrelseledamöter,

3. se till att fullmäktige får godkänna sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas.

Har fullmäktige inte inom tre månader från det att beslutet underställdes fullmäktige godkänt ett sådant beslut som avses i första stycket 3, är en på beslutet grundad rättshandling ogiltig.

Fullmäktige skall också utse minst en lekmannarevisor i aktiebolag där kommunen eller landstinget direkt eller indirekt innehar samtliga aktier.

Vad som anges i första stycket gäller, när kommunen ensam eller landstinget ensamt bildar en stiftelse för en kommunal angelägenhet. Fullmäktige skall även utse minst en revisor i en sådan stiftelse.

Till lekmannarevisor i aktiebolaget eller revisor i stiftelsen skall fullmäktige utse någon av de revisorer eller revisorsersättare som enligt 9 kap. 1 § valts för granskning av styrelsen och övriga nämnders verksamhet.

19 a §

Om en kommun eller ett landsting sluter avtal med någon annan än som avses i 17 §, om att utföra en kommunal angelägenhet, skall allmänheten tillförsäkras insyn i den verksamhet i vilken angelägenheten utförs. Allmänhetens insyn skall, med beaktande av de enskildas intressen, ges en omfattning som är rimlig med hänsyn till verksamhetens art, allmänhetens intresse av hur verksamheten utförs samt omständigheterna i övrigt.

11 §

Förtroendevalda har rätt till den ledighet från sina anställningar som behövs för *uppdragen*.

Förtroendevalda har rätt till den ledighet från sina anställningar som behövs för *förtroendeuppdragets fullgörande*.

Detsamma gäller för styrelseledamöter och ersättare samt revisorer som utses av fullmäktige i sådana bolag och stiftelser som avses i 3 kap. 17 och 18 §§.

6 kap.7 §²

Nämnderna skall var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

De skall också se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av 3 kap. 16 § har lämnats över till någon annan.

När vården av en kommunal angelägenhet har lämnats över till någon annan än som avses i 3 kap. 17 § skall nämnderna se till att allmänheten tillförsäkras insyn enligt 3 kap. 19 a §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

2. De nya föreskrifterna i 3 kap. 17 § skall tillämpas efter utgången av juni 2003.

3. De nya föreskrifterna i 3 kap. 19 a § skall tillämpas på avtal som träffas eller förlängs efter utgången av juni 2002.

² Senaste lydelse 1999:621.

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)⁵ att 2 b kap. 8 § samt 9 kap. 11 och 13 §§ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***2 b kap.**8 §⁶

Utbildning som avses i 6 § står under tillsyn av den kommun där utbildningen bedrivs, om inte annat följer av andra stycket. Kommunen har rätt att inspektera utbildningen och får hämta in de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Utbildning som bedrivs av fristående skolor står under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 10 a §. Skolan är också skyldig att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Den kommunala tillsynen och den tillsyn som utövas av Statens skolverk skall också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg.

Huvudmannen för sådan utbildning som avses i 6 § är om skolan får bidrag enligt 10 a § skyldig att, i enlighet med vad som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, till Statens skolverk ge in sådan information om skolverksamheten som behövs för att allmänheten skall tillförsäkras insyn i denna.

9 kap.11 §⁷

Fristående skolor som avses i 1 och 5 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. Skolverkets tillsyn skall också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg.

⁵ Lagen omtryckt 1997:1212.

⁶ Senaste lydelse 2000:875.

⁷ Senaste lydelse 2000:875.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 6 eller 6 a § skall den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i verksamheten. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 1 § är vidare skyldiga att delta i riksfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Skolorna är också skyldiga att informera eleverna och deras vårdnadshavare om elevens resultat vid sådana prov.

Huvudmannen för sådan fristående skola som avses i 1 § är skyldig att, i enlighet med vad som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, till Statens skolverk ge in sådan information om skolverksamheten som behövs för att allmänheten skall tillförsäkras insyn i denna.

13 §⁸

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 8 § är vidare skyldiga att delta i riksfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Huvudmannen för sådan fristående skola som avses i 8 eller 8 b § är skyldig att, i enlighet med vad som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, till Statens skolverk ge in sådan information om skolverksamheten som behövs för att allmänheten skall tillförsäkras insyn i denna.

Denna lag träder i kraft den ...

⁸ Senaste lydelse 1996:1044.

Härigenom föreskrivs att 4 § socialtjänstlagen (1980:620)⁹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

Kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer.

Vad som i denna lag eller annan författning sägs om socialnämnd gäller i förekommande fall den eller de nämnder som utses enligt första stycket.

Kommunen får sluta avtal med någon annan om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Genom ett sådant avtal får en kommun tillhandahålla tjänster åt en annan kommun. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte med stöd av denna bestämmelse överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ.

Kommunen får även träffa överenskommelse med landstinget, den allmänna försäkringskassan och länsarbetsnämnden om att, inom ramen för socialtjänstens uppgifter, samverka i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Kommunen skall bidra till finansieringen av sådan verksamhet som bedrivs i samverkan.

Riksrevisionsverket får granska sådan verksamhet som bedrivs i samverkan med och delvis finansierats av försäkringskassan eller länsarbetsnämnden. Vid en sådan granskning har Riksrevisionsverket rätt att ta del av de uppgifter som behövs för att granska verksamheten.

Bestämmelse om skyldighet för kommuner att tillförsäkra allmänheten insyn i överlämnad verksamhet finns i 3 kap. 19 a § kommunallagen (1991:900).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

⁹ Senaste lydelse 1997:1305.

Härigenom föreskrivs att 3 § Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)¹⁰ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Varje landsting skall erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som är bosatta inom landstinget. Detsamma gäller dem som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas inom landstinget. Även i övrigt skall landstinget verka för en god hälsa hos hela befolkningen. Vad som i denna lag sägs om landsting gäller också kommuner som inte ingår i ett landsting, i den mån inte annat följer av 17 §. Vad här sagts utgör inte hinder för annan att bedriva hälso- och sjukvård.

Landstingets ansvar omfattar dock inte sådan hälso- och sjukvård som en kommun inom landstinget har ansvar för enligt 18 § första och tredje styckena.

Ett landsting får sluta avtal med någon annan om att utföra de uppgifter som landstinget ansvarar för enligt denna lag. En uppgift som innefattar myndighetsutövning får dock inte med stöd av denna bestämmelse överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ.

Landstinget får även träffa överenskommelse med kommun, den allmänna försäkringskassan och länsarbetsnämnden om att inom ramen för landstingets uppgifter enligt denna lag samverka i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Landstinget skall bidra till finansieringen av sådan verksamhet som bedrivs i samverkan.

Riksrevisionsverket får granska sådan verksamhet som bedrivits i samverkan med och delvis finansierats av försäkringskassan eller länsarbetsnämnden. Vid en sådan granskning har Riksrevisionsverket rätt att ta del av de uppgifter som behövs för att granska verksamheten.

Bestämmelse om skyldighet för landsting att tillförsäkra allmänheten insyn i överlämnad verksamhet finns i 3 kap. 19 a § kommunallagen (1991:900).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

¹⁰ Senaste lydelse 1997:1306.

Härigenom föreskrivs att 5 § tandvårdslagen (1985:125)¹¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Varje landsting skall erbjuda en god tandvård åt dem som är bosatta inom landstinget. Detsamma gäller dem som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas inom landstinget. Även i övrigt skall landstinget verka för en god tandhälsa hos befolkningen. Tandvård som landstinget självt bedriver benämns i denna lag folktandvård.

Vad som i denna lag sägs om landsting gäller också kommuner som inte ingår i ett landsting.

Ett landsting får sluta avtal med någon annan om att utföra de uppgifter som landstinget och dess folktandvård ansvarar för enligt denna lag. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får dock inte med stöd av denna bestämmelse överlämnas till ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ.

Bestämmelse om skyldighet för landsting att tillförsäkra allmänheten insyn i överlämnad verksamhet finns i 3 kap. 19 a § kommunallagen (1991:900).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

¹¹ Senaste lydelse 1997:995.

Förslag till (lag om) ändring i räddningstjänstlagen
(1986:1102)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 12 § räddningstjänstlagen (1986:1102) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Räddningskåren skall göra de räddningsinsatser som kommunen har ansvaret för enligt denna lag.

Kommunen får överlåta åt någon annan att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens.

Bestämmelse om skyldighet för kommuner att tillförsäkra allmänheten insyn i överlämnad verksamhet finns i 3 kap. 19 a § kommunallagen (1991:900).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

Efter remiss av betänkandet Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting (SOU 2001:48) har svar kommit in från: Svea Hovrätt, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Jönköping, Länsrätten i Skåne län, Länsrätten i Göteborg, Datainspektionen, Kammarkollegiet, Statskontoret, Statistiska Centralbyrån, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Handikappombudsmannen, Barnombudsmannen, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket (Valmyndigheten), Nämnden för offentlig upphandling, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Statens skolverk, Folkbildningsrådet, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Lunds universitet, Växjö universitet, Ungdomsstyrelsen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Integrationsverket, Boverket, Jämställdhetsombudsmannen, Konkurrensverket, Glesbygdsverket, Botkyrka kommun, Nacka kommun, Stockholms kommun, Oxelösunds kommun, Norrköpings kommun, Kalmar kommun, Nässjö kommun, Gotlands kommun, Karlshamns kommun, Malmö kommun, Ystads kommun, Göteborgs kommun, Trollhättans kommun, Åmåls kommun, Karlstads kommun, Lekebergs kommun, Bollnäs kommun, Rättviks kommun, Gävle kommun, Hudiksvalls kommun, Ockelbo kommun, Sandvikens kommun, Sundsvalls kommun, Åre kommun, Skellefteå kommun, Kiruna kommun, Stockholms läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Hallands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Värmlands läns landsting, Dalarnas läns landsting, Jämtlands läns landsting, Elevorganisationen i Sverige, Folkrorelserådet Hela Sverige ska leva, Friskolornas Riksförbund, Företagarnas Riksorganisation, Handikappförbundens Samarbetsorgan, Hjälpmedelsinstitutet, Hyresgästernas Riksförbund, Landsorganisationen i Sverige, Landstingsförbundet, Lärarnas Riksförbund, Pensionärernas Riksorganisation, Rädda Barnen, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, Svenska Kommunförbundet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Dövas Riksförbund, Sveriges Hembygdsförbund, Sveriges Pensionärsförbund, och Synskadades Riksförbund.

Tjänstemännens Centralorganisation, Hallstahammars kommun och Ludvika ungdomsråd har svarat att de avstår från att yttra sig.

Svar har också kommit in från Vara kommun, Svedala kommun, Lomma kommun, Laholms kommun, Jönköpings kommun, Jörgen Skogh, Tranemo kommun, Småkom, Riksarkivet, Svenska Journalistförbundet, Motala kommun, Ljungby kommun, Sociala missionen, Enköpings kommun, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, Göteborgsregionens kommunalförbund, Folkkampanjen för sjukvården, Nätverket för folkomröstningsgrupperna, Ludvika kommun, Staffan Olsson, Uppsala kommun, Sisus, Röda Korset, Täby kommun och Upplands Väsby kommun.